

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կես տարվան 6 ռուբլի.
Առանձին համարները 5 կոպեկով.
Թիֆլիսում գրվում են միմյանիս խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցեն. Тифлисъ. Редакция „Мшакъ“.
Կամ Tiflis, Redaction „Mschak“.
ՏԵԼԵՔՐԱՆ № 253.

ՄՇԿԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տոն օրերէն)
Ծառաբարութիւնը ընդունվում է ամեն լիզուով.
Ծառաբարութիւնները համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպեկ.
ՏԵԼԵՔՐԱՆ № 253.

ՀԱՄԱՐԱԿԱՆ ԳՐԻԿՈՐ ԱՐԺՐՈՒՆԻ

Աննա Գէորգեան Բէգլարեանց որդեկանցով, Սրբմիա Գէորգեան Գուլաբեանց, Նուէն Թովաննիսեան Զորաբեանց և Վահան Դանիէլեան Դաւթեանց, խորին ցաւով յայտնելով առաջինը իր սիրելի ամուսնու, երկրորդները իրանց հօր, երրորդը փեսայի, չորրորդը եղբոր, իսկ վերջինը իր անմուռնալի աներոջ՝

ԳԻՈՐԳ ԶՈՎԱՆՆԵՍԵԱՆ ԲԵԳԼԱՐԵԱՆՑԻ

ժամը, որ տեղի ունեցաւ նոյնքերի 25-ին, խնդրում են ազգականներին և ծանօթներին չնոր՝ բերել լուղարկաւորութեան, կիրակի օր, նոյնքերի 28-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին, հանգուցեալի բնակարանից, Մուխրանսկայա փողոց, տ. № 39, դէպի Զորաչէնի ս. Աւետեաց եկեղեցին և այնտեղից Խովիմանքի գերեզմանատուն: Ամբողջը շաբաթ օր, նոյնքերի 27-ին, երեկոյան 6 ժամին:

ԲՈՎԱՆԻԿՈՒԹԻՒՆ

Սերոպական գէնը Աֆրիկայում. — Ներքին ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Օպերայի ներկայացումներ. Վերջը թատրոն. Նամակ Բաթումից. Նամակ Սոֆիայից. Ներքին լուրեր. — ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր. — ՀՅՈՒՄՈՐԻՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Հարկաւորական.

ՆԵՐՔԻՆ ԶԵՆՔԸ ԱՖՐԻԿԱՅԻՄ

Անգլո-արաբական պատերազմը և մի շարք նախընթաց եղելութիւններ, որ տեղի ունեցան Աֆրիկայում, օրինակ Սաւահանի նուաճումը, Ֆրանսիացիների կատարած մի քանի գրաւումները, Գերմանիայի հաստատած գաղութականութիւնները դարձրել են ամբողջ աշխարհի ուշադրութիւնը Աֆրիկայի վրա: Ահա մի քանի տասնեակ տարի կայ, որ կոպտութեան և վայրենիութեան անունով մկրտված լայնատարած երկրորդ սկսել է երկարվել քաղաքակրթութեան ազդեցութեանը և այժմ այնտեղ գոյութիւն ունեն երկաթուղիներ, հեռագիր, կանոնաւոր պոստ, բազմաթիւ քաղաքներ, գանձարաններ, կրթական և գիտական հաստատութիւններ և բազմաթիւ արդիւնաբերական ու առևտրական ձեռնարկութիւններ:

Բայց հին Աֆրիկան դեռ մտադիր չէ միանգամայն ընկնել եւրոպական կարգերի տակ և փորձեր են անում դիմադրել ոչ միայն եւրոպացիներին, այլ և այն բոլոր հասարակական և վարչական նորմալութիւններին, որ բերում են եւրոպական ազդեցութիւնը: Աֆրիկայի խորքերից ստացված անդեգութիւնները ցոյց են տալիս, որ ոչ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ

(1799—1899)

Երկ, նոյնքերի 26-ին, լրացաւ Տարիւր տարի այն օրից, երբ ռուսաց զօրքի մի գունդ, գնդերու լազարեփի հրամանատարութեամբ, մտաւ Քիֆիս:

Դրանից առաջ էլ, դեռ Պետրոս Մեծի ժամակից, ռուսաց զօրքերը քանի անգամ եղել էին Անդրկովկասում, բայց ժամանակաւորապէս: Իսկ գնդերու լազարեփի գունդը (այժմ Սերաւանեան գունդ) ռուսաց առաջին զօրաբաժինն էր, որ վերջնականապէս հաստատվեց Կովկասեան լեռնաշղթայի հարաւային ստորոտում և դարձաւ ռուսաց տիրապետութեան կորիզը: Սկզբում այդ զօրաբաժինը նպատակ ունէր պահպանել վրաց թագաւորութիւնը, որ տարուբերվում էր արաբներին թշնամիների հասցրած հարուածների և ներքին թուլութեան ու անկարգութեան փոթորիկների մէջ: Հերակլ II թագաւորական տրոհոսի հաստատութիւն ստացաւ ռուսաց արքունիքից, իսկ նրա որդի Գիորգի XII, միանգամայն անկարգութիւնով դիմանալ մահնդական աշխարհի հարուածներին, թիախանձեց ռուսներին օգնական զօրք ուղարկել իր խախուռ գա-

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՕՊԵՐԱՑԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ
(Շաբաթական տեսութիւն)

Մինչև ամսին 21-ը Արքունական թատրոնում Ֆարինայի անտրապրիայի ներկայացրած օպերաները բոլորն էլ դրեթէ ունէին իրանց առանձին հետաքրքրութիւնը: «Բոհեմա» — Երաժշտութիւն Պոլինի — առաջին անգամ. «Տրոյական» — Վերդի, շատ ժամանակ է չէիք տեսած. «Փիքո-Յադամա» — Չայկովսկի, լիքը ծուր տալուց յետոյ, իբրև փորձ՝ կրկնվեց. «Նորմա» — Բելլինի, բենեֆիս պրիմադոնա Զուլիանիի, «Հենզել և Գրետի» — Հուսակաբիլի, առաջին անգամ, սրան կից և «Փափ» — Լեոնովսկի, և «Փաուստ» — Գուիոի իր «Վալպուրգեան գիշեր»:

«Բոհեմա» օպերայի ներքին աշխարհ է երեսնական թուականներ Պարիզի չուսնոր դասակարգի կեանքից: Դիտաւոր դեր կատարում են մի բանաստեղծ (Բորիսնիկո), մի նկարիչ (Մակակով), մի երաժիշտ (Չվանցով), մի փիլիսոփայ (Տրուբին), Միսի (օր. Պապայան) և Միլդեմտա (Նիկիտովսկի) օրիորդները: Բոլորն էլ աղքատ, բոլորն էլ անփող և անօթի, բայց բոլորն էլ այնքան արդար և բարի, որ միմեանց ամեն րօպէ օգնում են, ով ինչով կարող է: Օրինակներ բնութիւնը շատ որոշ երևում են: Սրբ բնակարանում, մի բարձր տան տանիքի աղքատիկ ցուրտ սենեակում մի ջանքով՝ մրսելուց չը կարողանալով պարագիծ, ման են գալիս, մտնում են միւս ընկերները բերելով ուտելիք, փառելափայտ, տաքացնում են սենեակը և յագեցնում բոլորի՝ քաղցը, և այնպէս ամեն օր: Միւս տեսարանում ամենքն էլ տեղափոխվել են մի բնակարան լաւ տան բնակարան: Արտեղից: Դեռ երէկ ոչինչ չուէին: Նկարիչը մի գործ է ստացել յիշեալ տան մէջ նկարելու և իսկոյն տեղափոխվել է այդտեղ իր ընկերներին ևս: Վերջին գործողութեան մէջ, որ ամենից սրտաշարժ է, թողնալով մեքենայի հիւանդ Միսիին բերում են յոյժած, դալկացած. նա ընկնում է մահճակալի վրա, բոլորն էլ վեր են կենում օգնելու, բժշկել կաշիքու, բայց ոչ դե փող չունի: Իսկոյն Միլդեմտան հանում է իր վրայից իր վարձքի բարեկամից մնացած քանի կտոր ընծաներ և տալիս նրանց ծախելու և այդ փողով բժշկել հրաւրելուն Փիլիսոփային իր վերաբերմունքի մնաց բարեաւ է ասում և տանում նրան փողի վերածնունդ, որ մի կերպ կարողանայ օգ-

համար: Սերոպային դիմելու միտքը բնական էր. Օրին, որ երկար տարիներ ապրել էր արևմտեան եւրոպայում, ականառես պիտի լինէր այն հրեա-ծուանքին, որ տիրել էր Աւստրիայի մէջ: Փրիստոնէութիւնը առաջին անգամ ծաղկել էր օսմանեան բանակապետութիւնը, որ մօտ երեք դար սարսափ էր տարածում Սերոպայի վրա: Պարզ-վիցի դաշնագրութիւնը, որ կնքվեց 1699 թւին, վերջացնում էր երկարատև պատերազմը թիւրքերի և միացած քրիստոնեաների մէջ. այդ դաշնագրութիւնը առաջին ուժեղ հարուածն էր, որից սկսվեց քայքայել իսլամի բանակապետութիւնը, և արևմտեան եւրոպայի հասկանում էր, որ զարիւ է արևելեան քրիստոնեաներին ազատելու մտքի իրագործումը: Օրին օգուտ քաղեց այդ որոշմանը թիւրքերը, ժողով կազմեց Անգեղակոթի գերդուլ (Սիւնիք), ուր քաղաքից պատմական հանգամանքները: Այն ժամանակից ոչ մի միայն այդ նշանաւոր գործիչի, այլ և ամբողջ երկրի համար մի ճշմարտութիւն դարձաւ, որ մահնդական լուծը թօթափելու համար հարկաւոր է քրիստոնեայ աշխարհի օգնութիւնը: Օրին հաստատագրեցով վերադարձաւ Սերոպա. բայց նա միայն կաթոլիկ աշխարհի վրա չէր յոյս դրել, նրա սուր հայեցակէզ չը խուսափեց այն հանգամանքը, որ հիւսիսում թաղաւորում է Պետրոս Մեծը: Նրան յայտնի էին և այդ եռանդուն, հանձարեղ թագաւորի քաղաքական ձգտումները, ուստի Սերոպայից անցաւ

նուրթեան հասնել: Այսպէս և միւսները: Այս տեսակ համակերելի ընկերական յարաբերութիւն, որը բոլորովին անծանօթ է բուրժուաներին, արիստոկրատ անուանվածներին և ինքնուրուպաներին, կարելի է գտնել աղքատ դասակարգի մէջ: Հեղինակի նպատակն էլ այն է, որ ցոյց տայ, թէ չուսնորները իրանց աղքատութեամբ աւելի մարդասէր են, քան թէ ուսնորները իրանց հարստութեամբ:

Այս ներքին վրա Պոլինի գրել է մի հիմնական մտղիկա, որի նմանը ընչ կը գտնվի երաժշտական աշխարհում: Նրա գրութեանը ունի այս առաւելութիւնը: Բնոր ներկայացնում է մի շարք շարժում, աշխոյժ և զուարճալի տեսարաններ. բոլորն էլ գտնվում են մի ինչ որ անասնո՞ւ, անհոգ, ուրախ հոգեկան դրութեան մէջ, և ըստ այնմ երգում ու բեղիտաւոր կատարում թեթև եղանակներով և երկնայնորէն, բայց օրհնատր մայ բան է նուազում: Նա մի թաւշնայ յատակագծի վրա վառ գոյներով նկարագրում է դաշնադան տխուր պատկերներ, մէկը միւսից աղ-դու, և այնքան տարբեր բնութիւններ, որ բոլորովին ուրիշ եղանակներ էք լսում, անկախ մինչև անգամ երգեցիկ խմբի նոսրերից: Այս հանձարաւոր ճեղքնակութիւնը լրացնում է տալիս, որ երաժշտութիւնը հպարտեցնում է ձեզ իրան՝ չը նայելով գեղարուեստի միւս ճիւղերի զօրաւոր ազդեցութեան: Լսելիս, դուք չէք ասում, որ սա օպերատի նման է, ինչպէս մի քանիսը չը համարում փորձում են առել, այլ կասէք, որ սա մի շատ տաղանդ օպերա է: Օր. Պապայան այս դերում ևս շատ հիմնալի էր: Նա շատ նուրբ կերպով ներկայացրեց ստորին դասի վաճէլ աղջկայ միաժամ տիպը, նմանապէս նրա մահնդական տեսարանը: Միւս դերակատարներն էլ լաւ էին և, իբրև անսամբլ, կարելի է համարել ամենայայտնի:

«Տրոյական» Վերդիի անդրանիկ գործերից զլիաւորը մեր բնութիւնը չէ կարող լաւ չանցնել, քանի որ երեկի անսամբլով է կատարվում: Զուլիանի — Լեոնովսկի դերում, Լեոնովսկի — Մանրիկայի և Բորգի — կամ Լուսինի դերում անմեան են: Սրբն էլ, ինչպէս իտալացիներ և լաւ արտիստներ՝ իրանց սիրելի իտալական օպերան հիմնալի երգեցին: Հասարակութիւնը շատ գոհ մնաց:

«Փիքո-Յադամա» օպերայի մասին մեք քանի անգամ մեր կարծիքը յայտնել ենք մեծ մասամբ դերակատարների վերաբերմամբ: Այս անգամ կաւեւացնենք, թէ ինչքան հիմնալի էր օր. Պապայանի Լիզայի դերում, այնքան անյարմար էր Ռուսաստան և այնտեղ շարունակեց իր գործունէութիւնը:

Ծայտնի է թէ, որպիսի ուշադրութեամբ և որպիսի համակրութեամբ Պետրոս Մեծը վերաբերվեց հայերի տենչանքներին: Ծառաբերութիւնները ստացան սերտ բնակարանութիւն, հայերը միացած էին վրացիներին հետ: Ղարաբաղում և Սիւնիքում միանգամայն վառված ցոյցը չը չիջաւ և սկսվեցան արիւնահեղ պատերազմներ ոչ միայն տեղական խաների դէմ, որոնք պարսից քայքայվող իշխանութեան ներկայացուցիչներն էին, այլ և այնպիսի վիթխարի ոյժի դէմ, ինչպէս էր օսմանեան պետութիւնը: Պետրոս Մեծից յետոյ էլ յուսադրութիւններ, դէպի քրիստոնեաները տաճած համակրանքը վառ մնացին ռուսաց արքունիքում: Բայց պատմութիւնը շատ իրողութիւններով վերաբերմամբ չէ սիրում թուրքներ գործել, այլ երկար վաճեցի միջոցով է պատրաստում պատմական այս կամ այն խոշոր դէպքը: Այսպէս էր և Անդրկովկասի ճակատագիրը: Համարեա մի ամբողջ դար Ռուսաստանը, զբաղված լինելով իր սեփական գործերով, հնարաւորութիւն չունեցաւ մի վրեժ-աական գործ կատարել Անդրկովկասում: Բայց ամեն ինչ ցոյց էր տալիս, որ այս երկրի քրիստոնեայ ազգաբնակչութիւնը անդառնալի կերպով կապել է իր վիճակը Ռուսաստանի հետ: Դիմումները շարունակվում են անդադար: Դիմում է Հերակլ II թագաւորը, որ մի ժամանակ առաջ ընդունվեալ լիւծ էր մղում մահնդակաւորութեան

Նրա սիրահար Գերմանի դերում նոր հրաւիրված տեսող Ռոզանով թէ խաղի և թէ երգեցողական կողմից, մանաւանդ երբորդ գործողութեան մէջ, ջրի ափի տեսարանում: Ինչպէս երևում է, որ Պապայեանին այս սեղանին չէ վիճակվել լաւ տեսողի հետ խաղալ: Անկողնուղիվ է երգում, միւսը կարծես ծայր չունի: «Նորմա»՝ Ջուլիանի բնակարանն էր: Տաղանդաւոր արտիստուհուն համակրական և արժանի ցոյցեր արեցին: Ամեն անգամ դուրս գալիս ծաղկեայ փնջեր էին նետում և ծաղկահարում: Հասարակութիւնը յարգեց պրիմադոնայի տունը՝ մի կողով ծաղկեղէն և չորս էլ թանգագին ընծարներ մատուցանելով: Համակրելի դերասանուհին այս անգամ իր պատասխանատու դերը տալիս լաւ խաղաց: Ըստ երևոյթին լաւ տրամադրված էր և ուրախ՝ հասարակութեան արած օվացիաներից:

«Гензель и Гретхель» (առանբերն «Ваня и Маша») մանկական օպերա է, երեք պատկերով: ա) տանը, բ) անտառում և գ) վնդկի մօտ: Հեղինակն է Հովսէփ Գլուկերը: Վանյա (Վրաչկո) և Մաշա (Տիմանինա) երեխաներ են: Վնդկի դերը, որ ամենից պատասխանատուն է, կատարեց Պետրովսկի: Կարգէր իր դերը հիմնադրի կատարելով: Նա իսկ նման էր 12—14 տարեկան երեխայի և երգում ու խաղում էր շատ գեղեցիկ: Տիմանինա միջակ էր: Պետրովսկի մի անգամ ևս ապացուցեց, որ շատ բազմակողմանի արտիստուհի է: Նա վնդկի դերը այնպէս լաւ ներկայացրեց, ինչպէս «Վերայուս» Ամենբիս: Գլուկով խոնարհվում ենք յարգելի դերասանուհու արտիստական տաղանդի առաջ: Նրա ծայրը միշտ լաւ է:

«Паяцы» օպերայի մասին նոր բան կարող ենք ասել, այն, որ Նեղոյի դերը այս անգամ կատարում էր Փետրովսկի: Տիմանինայի փոխարէն: Փետրովսկի անհամեմատ աւելի լաւ երգեց՝ նրա ծայրը հնչում էր թէ դորեղ և թէ ազդու: Ափսոս որ խաղը թույլ է: Ռոզանով արտադրական աղոյ է, իսկ ամենից աչքի ընկնողն է Բրոզովի Տոնիօի դերում:

«Ճառասիր» համար նոր ոչինչ չենք կարող ասել: Օր. Պապայեան հրաշալի Մարգարիտա է, Տրոյին՝ դանդաղ Մեֆիստոֆել և Բորիսենկո սառն Պաուստ և դարձեալ իր կոկորդային ծայրով վատ տպաւորութիւն գործող տեսող մեր արքունական բեմի վրա:

Կարա-Մուրզա

ՎՐԱՑ ԹԱՍՐՈՆ

Հիւզարթի, նոյեմբերի 25-ին, ազնականների թատրոնում կայացաւ վրաց դերասանական խմբի ընթերցում: Առաջինը բնակարան: Բենեֆիցիարի կազմած ծրագրերը բազմակողմանի էր և հետաքրքիր, թէ և ոչ նոր: Այդ զինքը խաղում էին «Հաւատարմի» զինուորին, 2 գործողութեամբ եղբայրական պատկեր գիւղական կեանքից, «Հանաբ հորեղբոր հետ», 1 գործ. երգախառն վոզովի և «Բեղեցիկի Հեղինէի ետեղ», 2 գործողութեամբ երգախառն ֆարս:

Առաջին պիէսը, եթէ միայն կարելի է անունը պիէս, խաղացվեց առաջին անգամ վրաց բեմի վրա: Սա մի թեթիւ և անմեղ պատ-

արշաւանքներ, սակայն հասկանում էր, որ աղօթութիւնը երկար չի տևի: Դիմում էին և հայերը, որոնք ջլատում և թուլացել էին Իսրայէլ Օրիի յարուցած ազատամարտական բուռն ջանքերից: Ծնված ընդհարումներից: Այնպիսի նշանաւոր գործիչներ, ինչպէս են Յովսէփ արքեպիսկոպոս (յետոյ կաթողիկոս) Արդուլեան և նրա աջակից կոմս Յովսէփ Լազարեան, ոչինչ չէին խնայում, որ Անդրկովկասի բրիտանական լիւթի տակ, բարոյապէս կապվի Ռուսաստանի հետ:

Յայտնի են և այդ ջանքերի հետևանքները: Ռուսաստանի XVIII դարում ամենազանազանութեան դէմ մղած յղթական պատերազմներից քաջարկված, վճռեց վերջապէս և Անդրկովկասի հարցը: Ահա այդ նպատակով էր, որ դարի նախափուլին տարվայ մէջ տեղի ունեցաւ պատմական նշանաւոր դէպքը—ռուսաց մի հետևակ գնդի Քիֆիլիս մասերը: Այդպիսով ապահովված էր Վրաստանը, իսկ այն տեղերը, ուր հայերն էին ապրում, դեռ պիտի սպասէին: Մեր միտքը չէ պատմել այստեղ թէ ինչ մասնակցութիւն ունեցան հայերը Անդրկովկասում պատմական նոր կարգը հաստատելու մէջ: Այդ բոլորը շատ լաւ յայտնի է ամենքին: Բաւականանալով յիշատակելով, որ նոյն իսկ Վրաստանում, ուր հայերը ազդեցականութեան ուսկառաքի տարրն են կարծում, նրանք նոյնպէս աշխատեցին ռուսաց տիրապետութիւնը հաստատելու համար: 1801 թը-

կեր է գիւղական կեանքից: Անկողնուղիվ գալիս է իր հիւրերով միւս գիւղը հարսնատուն հարսին տանելու, և ահա բեմի վրա պատկերահանում է գիւղական կեր ու խուռը, պսակի ծննդը, ժողովրդական երգերը, պարերը և այլն: Այս պատկերների մի մասը վերցրված է վրաց դրամատուրգ Ա. Տադաթիլի պիէսից, թատկայի օրհնանքը մի ուրիշ տեղից, երգերը երբորդ տեղից և այլն, մի խօսքով սա մի խառնուրդ է, մի պոպուրի: Սրա մէջ մասնակցում են մօտ քառասուն հոգի: սակայն պատկերը անցաւ հարթ և հասարակութիւնը, ըստ երևոյթին, հաւանեց: Միւս երկու վոզովիները անցան աւելի ուրախ և լաւ անտառներով: դերասանները պահպանում էին չափը և տօնը, ինչ որ չէ կարելի տալ վերջին չորս ներկայացման մասին, որոնց վերաբերեալ անդեկութիւն չենք տուել: «Մշակի» էջերում, որովհետեւ պիէսաները հետաքրքիր էին և դերասանների խաղն էլ վերին աստիճանի չափազանցած էր:

Այս ներկայացմանը մասնակցում էին, ի միջի այլոց, բենեֆիցիարի կիւնը՝ ու Սափարովա և աղջիկը՝ Տասա Արաշիճէ, որ ահա չորրորդ անգամն է բեմ դուրս գալիս և միշտ զանազան բնատրուկներով դերերում: Օրիորդի տաղանդը օր ըստ օր է բացվում է, մասնաւոր այնպիսի հմուտ ընթերցողի ձեռքի տակ, ինչպիսին է հայերը: Ներկայացումը գրաւել էր մեծ բազմութիւն: Նոյն իսկ ստիպված էին օրհնատուրում անթուրեղ զինքը, իսկ շատ շատերը տոնակա չը ճարելով՝ յետ դարձան: Բենեֆիցիարիները ստացաւ շատ ընծաներ: Ներկայացումը պատուեց իր ներկայութեամբ Վովկասեան կառավարչապետ իշխան Գոլիցին իշխանուհու հետ, որոնց զիմաւորներն կոմիտէի անդամները՝ ժառանգանկով ծաղկեայ փուշը: իշխան Գոլիցին մնաց մինչև ներկայացման վերջը, որը տեղեց մինչև գիշերվայ 12 ժամը և միշտ ծափահարում էր դերասաններին: Ներկայ էր նաև նահանգապետը իր ընտանիքով: Փողովորդը ցրվեց շատ լաւ տրամադրութեան տակ:

Thaleia

ՆԱՄԱԿ ԲԱԹՈՒՄԻՑ

Նոյեմբերի 20-ին

Բաթումի բանուորները առհասարակ կամ Մուշի երկրից են, կամ Վարաբադից, Նախիջևանից և Նոր-Քաջաղից: Կան և շատ քիչ պարսկահայեր: Այդ հեռու տեղերից բանուորները գալիս են այստեղ մի քանի կօպէկ աշխատելու: Բայց արդեօք այնքան ստանում են, որ կարողանան յետ ձգել մի քանի կօպէկ իրանց սև օրի համար... Նրանք ստանում են, օրական 11—12 ժամ և մինչև իսկ աւել բանելուց յետոյ, 80 կօպէկ միջին հաշուով և այն էլ բանում են ոչ թէ ամբողջ ամիսը, այլ մի քանի շաբաթներ: Ի հարկէ, այդպիսով բանուորը օտար երկրի մէջ չէ կարող թէ ընտանիքին փող ուղարկել և թէ իրան ապրեցնել:

Այստեղ էլ նկատվում է նախ երևոյթը, որ յատուկ է ամեն մի արդիւնաբերական և ծափահեղ քաղաքին: Մշակ մարդը համարեա կորցնում է իր բարոյական հիւրերը և ընկնում

ւականի դէպքերը Քիֆիլիսում ամենալաւ վկայութիւններն են:

Ռուսաց զենքը Անդրկովկաս բերեց ոչ միայն քաղաքական խաղաղութիւն, այլ և քաղաքակրթութիւն: Նա հարկեց խաղաղ կոլոնուրայի ասպարէզ, ուր ամենից առաջ մտան քրիստոնէայ աղգները—հայերը և վրացիները: Մուսուլման ցեղերը հեշտութեամբ չը հաշտվեցին իրանց նոր դրութեան հետ, դեռ պէտք էր ժամանակ, որ հանէր նրանց ընթից նախկին տիրութիւնի մօտը:

Փողները մեր կեանքի խաղաղ զարգացման պատմութիւնը, թողնեք այն հարցը, թէ հայերը ինչ առաջարկի մտաւոր ասպարէզում: Փառնի որ ներկայ հարկումայ յօրեղանքը ամենից առաջ գիւղական կեանքն ուղի գործն է յաւերժացնում, անհնար թէ հայերը որպիսի ընդունակութիւն ցոյց տուին զինուորական ասպարէզում, ինչ զեր կատարեցին Վովկասեան պատերազմների մէջ ոչ միայն իբրև մի խաղաղ ժողովուրդ, որ իր դարաւոր գլուխը փրկում էր տեսնում ռուսաց զինուորների մէջ, այլ իբրև հպատակ, որ պարտաւորութիւն ունի իր արևմտ թափել ընդհանուր հայրենիքի համար: Հայերը ցոյց տուին իրանց տաղանդը և զինուորական ասպարէզում: Դեռ հազիւ էր 15 տարի անցել ռուսաց տիրապետութիւնը Քիֆիլիսում հաստատվելուց յետոյ, երբ Անդրկովկաս եկաւ և ահադին հաշակ հանեց Վարաբադի մի հայ գիւղից, աղքատ դասակարգից դուրս եկած

է անբարոյականութեան տիղմի մէջ: Շատ քիչ բանուորներ են լինում, որ իրանց հեռու պահեն վատ կեանքից, և իրանց շահածի մի մասը ուղարկեն տուն, իրանց պարտը հայրենիքում վերջապէս համար: Մեծամասնութիւնը խմբվում է միասին և երեկոները, ծանր աշխատանքից յետոյ, խմում է: արքեպիսկոսան և անառակութեան տեսնում են այդ աշխատաւորները գտնում իրանց զուարճութիւնը: Ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է, որ նրանք հիւանդանում են զանազան վնասական ախտերով, և մի քանի տարուց յետոյ յիշելով իրանց հայրենիքը, առանց մի կօպէկի վերադառնում են տուն և թշուառացնում իրանց կանանց:

Աւելի ևս ցաւալի է, որ 8—15 տարեկան երեխաներն էլ է վիճակված բանուորական կեանք վարել օտարութեան մէջ: Նրանց ստիպում են օտարութիւն գնալ և աշխատել: Ահա անհղիկ հասակի տէր այդ փոքրիկ խեղճերը ստիպված են, ծնողներից և բարեկամներից հեռու, խորթ ու անկարելի օտարների շրջանում, ենթարկվել բանուորական կեանքի դաժնութիւններին: Անցեալներում պատահեցի մի 15 տարեկան տղայի, որ Նոր-Քաջաղի տի հաւանից էր: Նրա մի ոտը չուներ կոնք էր, և նա կարող էր Նա ինչ պատմեց, թէ իրանց գիւղի տիրացուն, որ նոյնպէս նրա հետ էր եկել այստեղ մշակութիւն անելու, ասում է իրան. —«Գնաղմ, արի դու փետի վրա կող տալով թելիք, և և էլ ըստ ձեռքից կը բռնեմ և բազալում ման կաճեմ, ես ու դու չափ փող կաշխատենք»: Տղան չէ համաձայնվել: Լաւ է, որ այս մէկը այնքան կամքի ոյժ է ունեցել, որ մուրացկանութեան ճանապարհը չէ բռնել: Բայց քանի բանիները կան, որոնք իսկոյն ենթարկվում են այդպիսի տիրացուններին և ուրիշ մութ անհասարակութիւններին: Միայն մուրացկանութիւնը չէ, որ խլում է փոքրահասակ պանդուխտներին մարդկանց հասարակութիւնից: ահադին մեծամասնութեան համար կայ սրկիւրութիւնը, գոյութիւնը և այլն:

Բանուորը անկիրթ է, ամբողջ օրը աշխատելուց յետոյ նա մի տեղ է փնտռում հանգստանալու համար: Նրա առաջ բաց են անառակութեան, կեղտոտ հիմնարկութիւնների դռները: Գրադարան չը կայ, որ նա ժամանակ անցկացնէ, կամ կարգաւ գրել չը գիտէ, որ գոնէ սրճաբաններում լրագրի կարգայ: Իսկ եթէ մի քանիսն էլ կարգաւ գիտեն, չը գիտցողը նրան խելքից հանում է, և ուղղակի գինեւունք քաշ տալիս:

Բանուորին այս կեանքից հանելու համար հարկաւոր են մարդիկ, որոնք կարողանան նրանց մէջ ընթերցանութիւն տարածել, վատ ճանապարհների վնասը բարձրաբար, բայց, զմարդաբար, Բաթումի երիտասարդութիւնը այդ կողմից քնած է: Մեր երիտասարդները զլանում են տարեկան մի քանի անգամ ժողովրդական ներկայացումներ տալ զուտ բանուոր դասակարգի համար: Դոնէ այդ զուգված պարտները բարի նախանձի զգացմունք ունենալին և օրինակ վերցնելին հենց վրացիներից, որոնք կիրակնօրեայ ուսումնարանում բանուորին սովորեցնում են կարգաւ գրել, նրա միտքը ուղղում են փոքրիկ բրոյիւրների ընթերցանութեամբ:

Մարաթովը: Մարաթովը, 1826-ի պարսկական պատերազմի վկայ են, թէ այդ մարդը ինչ փայլուն տաղանդի տէր էր, իբրև գիւղաբնակ:

Նրա հետ համարեա միաժամանակ (1828-ին) անուն է հանում Բէրեթովը, որ Արաբիայի պաշտպանութեան գործում ցոյց տուեց թէ ով պիտի լինի 1855—1856 թականների պատերազմի ժամանակ Քիւրդի-Վարաբի և Բաշ-Վաղիկ լեւորի հռչակաւոր լաղթիւններ կատարողը: Ռուս-թուրքական պատերազմի ժամանակ (1828) գնդապետի աստիճանում էր մի ուրիշ հայ, իշխան Արդուլեան, որ մի քանի տարիներից յետոյ պիտի այնքան բարձր հռչակ հանէր Վարաթանի լեւորներում: Նա իր անունը կապեց պատերազմական հռչակաւոր գործերի հետ և դարձաւ լեւորների համար մի առաւելակական հերոս: Թէմիւր-խան Շուրաբի մէջ այժմ կանգնեցրած է մի արձան, որ ներկայացնում է այդ հերոսին:

Արդուլեանի ձեռքի տակ լեւորային դաժան պատերազմների մէջ զարգացան ու անուն հանեցին վերջին ռուս-թուրքական պատերազմի հերոսները՝ Լորիս-Մէլիքով, Լազարով, Տէր-Ղուկասով: Այդ պատերազմի մէջ տաղանդաւոր զօրավարի անուն վաստակեց և մի ուրիշ հայ, Ենկօզեկով:

Ամենքին ինչեւ չէ կարելի: Զինուորական պատմութիւնը երախտագրական էջեր ունի, նուրբա՛յ այդ անձուէր գործիչներին, որոնք ռուսաց զենքը շատ դափնիններով են պսակել:

Մերոնք ոչ միայն չեն տեսնում, այլ և արգելք են լինում մի քանիսներին, ծաղրելով նրանց:

8. Մ.

ՆԱՄԱԿ ՍՂՆԱԽԻՑ

Նոյեմբերի 23-ին

Զինուորական տեսանք սկսելով իր պարտաւորութիւնները հոկտեմբերի 15-ին, աւարտեց նոյեմբերի 15-ին: Համեմատած նախկին տարիների հետ՝ այս տարի թէ Սղնախից և թէ գաւառից զինուոր տարան շատ երիտասարդներին: Սղնախից նախկին տարիները տանում էին հարկաւոր 11 մարդ, իսկ այս տարի 125 հոգուց, որոնք ենթարկվեցին վիճակահանութեան, զինուոր վերցրվեց 37 հոգի: Միւս երկուքը ներկայ տարվայ վիճակահանութեան այն էր, որ ոչ ոք վիճակով չազատվեց: 45 հոգի ունէին առաջին և երկրորդ կարգի արտոնութիւն, մօտ 25 հոգի չը ներկայացան վիճակահանութեան, շատերը դուրս եկան անպէտք զինուորական ծառայութեան համար, այնպէս որ զինուորացուների թիւ պակասութեան պատճառով 5 հոգի լրացրեց երկրորդ և երրորդ կարգի արտոնութիւն ունեցող ներքից, որոնք սակայն—ինչպէս և բարձր վիճակ հանդիման—կապաւորեցին ծառայութիւնից, եթէ զանվին անյայտ կորածները: Հայ զինուորներին տարան առանց երգութի, յայտնելով որ նրանց կերպիցն են իրանց պաշտօնատեղում: Զինուորից երեք ամսիս 15-ին զոյցին թելաւ: այնտեղից կերթան մի մասը Ռուսաստանի ներքին նահանգները, իսկ միւս մասը Անդրկասպեան երկրքը, որտեղ որոշված է այս տարվանից Սղնախի գաւառի զինուորների ծառայութեան տեղը:

Քիւրդի կոչված գաւառաւասի հայազան գիւղերում զիւրուցան պարում են հայ ընտանիքները (իւրաքանչիւր գիւղում 3—5 ընտանիք), թուով մօտ 70 ընտանիք: Այդ հայերը չունեն սեփական եկեղեցի, զուրկ են մայրենի լեզուից և համարեա թէ ձուլված են վրացիների հետ: Դրանց հովուը Ցարակիէ—Վոյոզիլի և Նասով-խարիի պատանայի՝ Քրիզոր Մատինեան, նրանց հոգևոր գահաճոյները կատարելու համար՝ ստիպված է մասնաւոր չինութեան մէջ կատարել եկեղեցական ծեսերը, իսկ զինուոր եկեղեցական օրէնքների համար գիւղացիներին բերում է Նասովխարի *), որ մեծ անյարմարութիւն է ներկայացնում: Այս չարեքից ժողովուրդը ազատելու համար Մատինեան բանաւոր մի գեղեցիկ ձեռնարկութեան գլուխ է անցնում: Նա յորդորում է գիւղացիներին՝ սեփական եկեղեցի կառուցանելու իրանց համար Տիբասանի գիւղում, որ կենտրոն է համարվում այդ գիւղերի: Ժողովուրդը լսում է իր քահանային, ընտրում է հոգաբարձութիւն՝ նախագահութեամբ Մատինեան քահանայի և առաջարկում Քիֆիլիսի կօնսիստօրիային ի հաստատութիւն: Կօնսիստօրիան սկզբունքով անհրաժեշտ է համարում եկեղեցու կառուցումը: հաստատում է հոգաբարձութիւն

*) Այս եկեղեցու շուրջը մի ժամանակ լինակել էին Հայեր, որոնք ինչոյ վերաբնակվել են: Այս պատճառով եկեղեցին կրում է Նասովխարի անունը: որ Թարգմանաբար նշանակում է՝ Հայերի բնակած տեղը: Այժմ եկեղեցու շրջակայքը ամայն է և եկեղեցին վաղեմ տեսանք է ներկայացնում: Եկեղեցին գտնվում է Սղնախից 5 փուտ հեռավորութեան վրա: Նշանաւոր ուխտատեղի է:

Եթէ անցնենք ոչ-զինուորականներին, մենք կը տեսնենք, որ հայերը առհասարակ չեն խնայել իրանց արևմտ: Նրանց ոգևորում էր Ներսէս Աշտարակցին, որ ռուսաց զօրքի հետ գնում էր, խրախուսելով իր ազգակիցներին, հետիւրբեով նրանց միասին ռուս զինուորի հետ: Եւ կան բազմաթիւ փաստեր այդ համախառն անձնազորութիւնը հաստատելու համար: 1826-ին պարսիկները պաշարեցին ռուսաց զօրաբաժինը Շուշի բերդում: Հայերից մօտ 1500 հոգի, ինչպէս վկայում է գեներալ Պասկևիչը, հրացան վերցրած՝ պաշտպանում էին բերդի պարսպաները: Նոյն երևոյթը մենք տեսնում ենք և Երևանեան նահանգում: Մինչև իսկ Քիւրքեաշում հայերը զենք էին վերցնում ռուսաց զօրքի օգնելու համար: Յայտնի է, որ 1828-ի պատերազմի ժամանակ Հին-Քաջաղից իրիտ պաշարված էր թիւրքերի կողմից և հայերը մի մեծ խումբ կուտում էր պարսպանների վրա թիւրքերի դէմ, կոտորվում էր, բայց յետ չէր քաշվում:

Մենք կարողացանք միայն համառօտ կերպով յիշատակել պատմական փաստերից մի քանիսը: Բայց այդքանն էլ բաւական է, որ ցոյց տալ թէ Վովկասի տիրապետութեան գործում հայերն էլ իրանց կարողութեան չափ ջանք և աշխատանք չեն խնայել: Ապա ուրեմն, պատմական այն դէպքը, որի հարկաւորական լրացաւ երկը, մեծ նշանակութիւն ունի և մեզ, հայերիս համար:

Լ.

սկիտայի հետ այցելեց այսօր Նոյեմբերյան դե-
կտեմբերը, ուր երկրպագելով Կրիմի պատե-
րազմի ժամանակ սպանված զինուորների նշխար-
քին, կենդանի ծաղիկներին պսակ դրեց նրանց
գերեզմանների վրա: Այդուհանդերձ ֆրանսիական
ծովազնաները գնացին ֆրանսիական գերեզ-
մանատուն: Այսօր հանդիսաւոր ճաշ կը լինի
զինուորի հրամանատարի մօտ:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՆ: Դորդրեխտ Օրանսեան հանրա-
պետութեան մի մասն է յայտարարված:

Կօլէնզօից հեռագրում են, որ Տուգելու գետի
վրա եղած կամուրջը կտարեկապէս քանդված
է, և պատերազմող երկու կողմերի համար ևս
շատ դժուար կը լինի վերականգնեցնել այդ
կամուրջը:

ԼՕՆԴՈՆ: «Times»-ի երկրորդ հրատարակու-
թեան մէջ հրատարակված է հեռագիր Լէդլի-
Սմիթից, նոյեմբերի 20-ից, որ ասում է, թէ
գրութիւնն այնտեղ օրից օր վատանում է: Ռե-
բակոմոթիւնը մեծ վնաս է հասցնում: Բօլքե-
րը ուշագործիւն չեն դարձնում ժընէվեան դը-
քայի վրա: Բոլոր պաշարվածները ուտեստի
բաժինները պակասեցված են: Բրիտանական
գործարարը, որ գնում էր օգնութեան և կանդ-
նած է Ֆրէրի մօտ, հաղորդակցում է Լէդլի-Սմի-
թի հետ էլէկտրական լուսի նշաններով:

Մօզէր-Բէլգից «Times» լրագրին հաղոր-
դում են, նոյեմբերի 20-ից, որ 3000 բօլքեր
Նատալից եկան օգնութիւն հասցնելու Կո-
նիէին: Ապա բօլքերի բոլոր ուժերը Մէֆկին-
գի մօտ միացան բօլքերի հետ Կիմբլէյի ա-
ռաջ: Ամեն բանից երևում է, որ երկու կող-
մերն ևս կենտրոնացնում են իրանց ուժերը այն
կուրի համար, որ տեղի պէտքէ ունենայ Սպէյտ-
ֆօնտէնի մօտ:

ԲԵՐԼԻՆ: «National Zeitung» լրագրին գրում
են. «Անգլիական լրագրիչների Բերլինից, իբր թէ
հեղինակաւոր աղբիւրներից, ստացած տեղեկու-
թիւնները հաստատում են, որ անգլո-գերմանա-
կան զարման համաձայնութիւնը գերմանական
շահերի վերաբերմամբ Հարաւային-Աֆրիկական
հանրապետութեան մէջ կատարելապէս տար-
բերվում է գերմանական կառավարութեան նախ-
կին հայեցակէտից: Անգլիական լրագրիչները
անելացնում են, սակայն, զգուշութեան համար,
թէ այդ նշանաւոր կէտի վերաբերմամբ գեր-
մանական հեղինակաւոր յայտարարութիւնն առ-
այժմ չէ կարելի սպասել, որովհետեւ դա կարող
էր համարվել չէզոքութեան խախտում Տրանս-
վաալի վերտորմամբ Լստ երևոյթին, այդ յայ-
տարարութիւնները մի նպատակ ունեն—Գեր-
մանիայից լսել որ և է բացատրութիւն: Իսկա-
պէս Գերմանիան վճարել է սրանից յետոյ էլ
խիստ չէզոքութիւն պահպանել Անգլիայի և
Տրանսվաալի մէջ եղած պատերազմում: Այդ
տեսակ տեղեկանքի տեղեկութիւններին է պատ-
կանում և Պէկինից հաղորդած լուրը այն բանի
մասին, որ իբր թէ մի քանի ժամանակից այն-
տեղի առևտրական և քաղաքական գործերում
նկատվում է Գերմանիայի, Անգլիայի և Միա-
ցեալ-Նահանգների ներկայացուցիչների փո-
խադարձ ազդեցութիւնը: Սյո լուրերից լսելով,
ախնայաւոր է, որ նպատակ ունի մի և նոյն
ժամանակ կասկած զարթեցնել Ռուսաստա-
նում, բայց որ Գերմանիան բաց զոնների քա-
ղաքականութեան կողմնակից է Չինաստանում,
յայտնի է և առանց ժամանակ հեռագրիչների
Պէկինից:

ԼՕՆԴՈՆ: Պաշտօնական տեղեկութիւնների
համաձայն, գնդապետ Կէկէվիչ հաղորդում է
նոյեմբերի 21-ից, որ բօլքերի թիւը Կիմբլէյ-
յի մօտ անդադար աճում է: Վերաբերվածները
առողջանում են: Նոյեմբերի 13-ին Կիմբլէյի
մօտ եղած կուրի մէջ անգլիացիների կողմից
սպանվեցին 5 զարդ և վերաբերվեցին 3 օֆիցէր
և 21 զինուորներ:

Իմպերի' ԱԼԷԳՍԱՆԻ' ԲԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ' ԹԱԳՈՒՆԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱԶԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՍԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Քաղաքիս էջմիածնեցոց ս. Գէորգ եկեղեցու
նախկին դպիւր—այժմս քահանայ—տէր Գալուստ
Թադէվոսի' առաջիկայ կիրակի, ամսին 28-ին,
մատուցանելու է նոյն եկեղեցում իր անդամիկ
ս. պատարագը, որի մասին յայտնում եմ նոյն
եկեղեցու լարբերի ծխականներին' պատուել ի-
րանց ներկայութեամբ արժանապատիւ նորոն-
ձայ Տօրը: Պատարագի սկիզբն է առաւօտեան
10 ժամին:

Ներսէս առաջ քահանայ Արքեպիսկոպոս

ԹԱՏՐՈՆ-ՅԻՐԿ
ԵՂԲԱՐՔ ՆԻԿԻՏԻՆՆԵՐԻ

Մոզելեան պրօֆէսոր ԿԱՐԻԴԻ, որ
բաղդ է ունեցել տալ իր ներկայացումը
Նոյա Մեծօրհիւնների ներկայութեամբ
Լիվադիայում 1898 թ-ի սեպտեմբերի 9-ին,
ուրբաթ օր, ամսին 27-ին, կը տայ իր
ԵՐԲԱՐՔ և վերջին շքեղ ներկայացումը,
բոլորովին նոր պրօգրամով: Մանրա-
մասնութիւնները առանձին աֆիշաներում
1—1

ԱԿԻՍԱՆՈՐՈՎՈՐՈՒՄ

քաղաքի կենտրոնում, Կ. և Ն. Զալաւանների
տանը, տրվում է վարձով, վերին յարկում, հը-
րապարակի վրա, չորս սենեակ' խոհանոցով և
պահարանով, և ներքին յարկում նկուղով: Պայ-
մանները մասին գրվել պ. Արտաշէս Տալան-
ցին: (չ. ո.) 1—3

Թիֆլիսի Նաւթարդիւնաբերական ընկերու-
թիւնը յայտնում է ի գիտութիւն Թիֆլիսի
ակցիօնէրական և աւթարդիւնաբերա-
կան չը կայացած ընկերութեան ժամանակաւոր
անդորրագրերի պ. պ. տէրերին, որ այդ անդոր-
րագրերի տեղ կը տրվեն վերոյիշեալ ընկերու-
թեան փայտ, ուրբաթ և շաբաթ, նոյեմբերի
26-ին և 27-ին, ցերեկվայ ժամը 9-ից մինչև
12-ը, ընկերութեան գրասենեակում, Խօջափա-
րուօվի և Մայրուքաձէի բարձրասարայում:

Իսկ բաժնետէրերի ընդհանուր ժողովը՝ վար-
չութեան հինգ զինուորների, վերաստուգիլ յան-
նաժողովի երեք անդամներ և նրանց երեք կան-
դիդատներ ընտրելու համար նշանակվում է
կիրակի, նոյեմբերի 28-ին, Թիֆլիսի քաղաքային
դռնաւոր դահլիճում, առաւօտեան 10 ժամին:
2—2

ԵՐԵՒԱՆԻ ՍՈՒՋՈՒԻ

Մախվում է տան պատրաստած Երևանի ըն-
տիր սուլտան: Հասցէ. Երևան, Դ-նու Տերյալ.
(չ. ո.) 3—3

ԲԺԻՇԿ Զ. Յ. ՂՕԿԻԵԼԵԱՆ
Հնդուում է՝ վերնական, արտական, մըր-
թու և ներքին հիւանդութիւն ունեցողներին՝
Առաւօտեան 9—12 ժամը
Երեկոյեան 5—7 ժամը:
Գանձակայա փողոց, տուն Մարգարով, № 31:
(կ. Տ. չ.) 97—100

„НИВА“

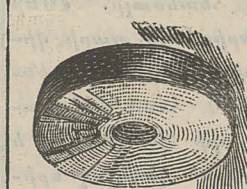
Подписчики „НИВЫ“ получают въ 1900 г.

52 №№ журнала „НИВА“ (до 1500 столбцовъ текста и 500 гравюръ).
12 ТОМОВЪ ПОЛНАГО СОБРАНІЯ СОЧИНЕНІЙ Н. В. ГОГОЛЯ, которое
будетъ весьма значительно дополнено матеріаломъ, не помещен-
нымъ въ послѣднихъ изданіяхъ соч. Гоголя, и будетъ отпечатано
на хорошей бѣлой глазированной бумагѣ. Содержаніе:
ТОМЪ I. Біографическій очеркъ, В. И. Пешкова.—ВЕЧЕРА НА
ХУТОРѢ ВЛИЗЪ ДИКАНЬКИ. Повѣсти: Сорочинская ярмарка.
Вечеръ наканунѣ Ивана Купала. Майская ночь, или
утопленница. Пропавшая грамота. Ночь передъ Рождествомъ. Страшная
мѣсть. Иванъ Оеодоровичъ Шпонька и его тетушка. Заколдованное мѣсто.
ТОМЪ II. МИРГОРОДЪ. Повѣсти: Старосветскіе помѣщики. Тарасъ Бульба.
Вій. Повѣсть о томъ, какъ поспорили Иванъ Ивановичъ съ Иваномъ Ники-
форовичемъ. ТОМЪ III. Повѣсти: Ночь. Портреты. Шинель. Колѣска. Римъ.
—КОМЕДИ. Ревизоръ. ТОМЪ IV. КОМЕДИ: Приложениа къ комедіи „Ревизоръ“.
—Женитьба. —ДРАМАТИЧЕСКІЕ ОТРЫВКИ И ОТДѢЛЬНЫЯ СЦѢНЫ:
Игроки. Утро дѣловитаго человека. Тяжба. Лакейская. Отрывокъ Геатраль-
ный разѣздъ послѣ представленія новой комедіи. ТОМЪ V. Похождения Чи-
чикова или Мертвыя Души. Томъ первый. ТОМЪ VI. Приложениа къ первому
тому „Мертвыхъ Душъ“. —Похожденія Чичикова или Мертвыя Души. Томъ
второй. ТОМЪ VII. Выбранныя мѣста изъ переписки съ друзьями. ТОМЪ VIII.
Выбранныя мѣста изъ переписки съ друзьями (продолженіе). ТОМЪ IX. Юно-
шескіе опыты. —Арабески. Часть I. ТОМЪ X. Арабески. Часть II. ТОМЪ XI.

Требования адресовать въ Главную Контору журн. „НИВА“, С.-Петербургъ, Малая Морская, 22.

Վաճառվում է, Մօսկվայում տպված,
„ՍՈՒԱԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ“
ազգային լիակատար ԵՐԳԱՐԱՆԻ առաջին հատորը, չորրորդ տպագրութեամբ, բաղկացած 402 մե,
ծաղիր երեսներից, 300-ից ավելի գործածական երգերով, բանաստեղծութիւններով
և երգերին վերաբերեալ արձակ գրութեանցով: Իւրաքանչիւր օրինակի գինն է 1 ռ., ճանա-
պարհանախով—1 ռ. 20 կ.: 10 օրինակ գիրք պահանջողը ճանապարհածախսն չէ վճարում: Ցան-
կացողները, յայտնելով իրանց ճիշդ հասցեն՝ դիմում են Բազու, «Սոխակի» հրատարակիչ Գրի-
գոր առաջ քահանայ Գրիգորեանցին, սոյն հասցեով. Протоіерей Григоріанцъ-
въ Базу. (ս. չ. ե.)

Պատրաստում ենք և ցանկացողներին ուղարկում ամբողջ Կովկասում ամենայայտնի
Գանձաւորի վանքի քարահանքից ամենալին տեսակի ԿԱՐԱՐԱՐԱՆԻ

—ՋՐԱՆՆԵՐԻ—
մատչելի գներով և զանազան մեծութեան:
Մեր հասցէն. Евлахе, контора Мелик-Пашаянъ.
Որովհետեւ վերջերս երևացել են նաեւ ուրիշ հանքերի քարեր, որոնք յատկութեամբ շատ
ցածր են կանգնած, ուստի խնդրում ենք ցանկացողներին դիմել միմիայն մեզ:
10—40 Գարահանքի կապալառու՝ Արթուր Հաւան-Ջալալեանց

ՈՒՍՈՒՄՆԵՐԱՆ—ՊԱՆՍԻՈՆ
ԵՐԿՐՈՐԻ ԿԱՐԳԻ
Ա. ՏԵՐ-ՅԱԿՈՎԵԱՆԻ
Հնդուում է երթեկ, կիսաթշաւաւոր և գիշերօթիկ աշակերտներ: Պատրաստում է
գի մնալ անհրաժեշտ, կազմակերպում կօրպուսի, զեմլէմէրներ, բէալական,
առևտրական և այլ ուսումնարանների համար:
Ուսումնարանում ուսուցանում են բարձրագոյն ուսումնական աւար-
տած մասնագէտներ, գի մնալ անհրաժեշտ ուսուցիչներ: Կիֆեր, Լիվիցի, Կօլէն-
կօ, Պետրեցկի և այլն: Աւանդելի առարկաներն են—կրօն, առասաց, հայոց, ֆրանսիա-
կան, գերմանական, լատինական, յունաց, վրաց լեզուներ, Թուրքական, արաբա-
կերպագրութիւն, աշխարհագրութիւն (ուսաց և ընդհանուր), պատմութիւն, բնական
գիտութիւն, նկարչութիւն, գրութիւն, երգեցողութիւն, պար, երաժշտութիւն: Պար ու-
սուցանում է բալետմէյստեր Իննոչենցի:
Հասցէն. ТИФЛИСЪ, Гановская ул., № 11. 3-րդ գիմնազիայի մօտ:
(չ. ո.) 2—10

Թիֆլիսի Ազգագործական դպրոցը
յայտնում է ի գիտութիւն ընդհանուր, որ ներկայ 1899 թ-ի աշնան և 1900 թ-ի զարնան
ժախվում է նոյն ազգագործական դպրոցում, պակասեցրած գներով մօտ 4000 մէկ և երկու տա-
րեկան ամենալին տեսակների ժողովրդական և 50,000-ից ավելի զարդաձաւոր, փշաձաւոր,
մշտադար և տերեզաւոր ծաւեր և թուփեր մէկ տարեկան հասակից մինչև հինգ:
(կ. Տ. չ.) 18—40

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET C-ie
ՅԻՆԱՍԻԱՆՆ ԴԱՐԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ ԴԻԿՐՈՒԹԻՒՆ
Ն. ՊԱԿԵ ԵՒ ԸՆԿ.
Կանոնաւոր և ուղղակի նաւագնացութիւն ՄԱՐՍԵԼԻՑ ԲԱՐՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկու շաբա-
թը մի անգամ,
Ս. հաւառակը՝ Բաթումից Մարսել, մանկով Տրապիզոն, Սոմսուն և Պոլս: Մեկնում է Բաթու-
մից՝ չորեքշաբթի, 8/20 զեկտեմբերի ԱՆԱՏՈՒ չորեքշաբթի, նաւապետ ԲԻՆԱԿԻ: Ս. այսպէս
շարունակաւոր, երկու շաբաթ մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը, ժամը 4-ին ճաշից յետոյ:
Բաթումից Պարիզ ուղղակի հաղորդակցութեան տոնաւորներ տրվում են սովորականից
պակաս գներով:
Մարսել մի անգամ կանոնաւոր հաղորդակցութիւն Բաթումի և Անտվէրպէնի մէջ, ընդունե-
լով ապրանքներ բոլոր հիւսիսային նաւահանգիստների համար:
Ապրանքների և ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւններ ստանալու համար
թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան գործակաւորներին՝
ԲԱՐՈՒՄԻՍ—պ. Վիկտոր ԴՄԻՏՐԻՍ, Նաւերէմիայա: ԹԻՖԼԻՍԻՍ—պ. Օ. Գ. Բարեկենդա-
նեանին, Սոմսի փող. Խօջափառուօվի և Մայրուքաձէի բարձրասարա: ԲԱՐՈՒ—Երգ. Վ. և Ի. Մուխ-
ֆաններին, Նաւերէմիայա փողոց, տուն Կրասնիկովի, № 27: ՆՕՎՕՐՕՍՍԻԹՅՈՎ—պ. Միլիտոր
Հերշեյնցերին: (կ. Տ. չ.) 12—20

даетъ въ теченіе
одного 1900 года
своимъ подписчикамъ
БЕЗПЛАТНО
ПОДПИСНАЯ ЦѢНА „НИВЫ“
на годъ со всѣми приложеніями:
Безъ доставки въ СПб. 5 р. 50 к. Съ перес. во все города и мѣстн. Россіи. 7 р.
Безъ доставки: 1) въ Москвѣ, въ конт. Н. Печковской—6 р. 25 к. 2) въ Одессѣ, въ книжн. маг. „Образованіе“—6 р. 50 к. За границу 10 р. Разсрочка платежа въ 2 и 3 срока.
Съ доставкой въ СПб. 6 р. 50 к.
Полное собраніе сочиненій
Н. В. ГОГОЛЯ
СЪ ПОРТРЕТОМЪ, ФАКСИМИЛЕ И АВТОГРАФОМЪ.
Произведенія, не вошедшія въ первое изданіе „Сочиненій Гоголя“, ТОМЪ XII. Сочиненія, относящіяся ко второй половинѣ 40-хъ годовъ, изданныя послѣ смерти автора.—ПРИЛОЖЕНІЯ: Станарель. Дядька въ затрудинительномъ по-
ложеніи.
12 КНИЖЪ „ЕЖЕМѢСЯЧНЫХЪ ЛИТЕРАТ. ПРИЛОЖЕНІЙ“ (романы, по-
вѣсти, разсказы, популярно-научныя статьи и проч. совре-
менныхъ авторовъ).
12 №№ „Парижскихъ модъ“ (до 300 модныхъ гравюръ по послѣднимъ
фасонамъ лучшихъ мастеровъ).
12 №№ Руководящихъ и вышивныхъ работъ и выкроекъ въ натуральную
величину (около 600 рисункъ и чертежъ).
ОТЪННОЙ КАЛЕНДАРЬ на 1900 г., печатан. красками.
Подробное иллюстрированное объявленіе высылается бесплатно.
Требования адресовать въ Главную Контору журн. „НИВА“, С.-Петербургъ, Малая Морская, 22. 1—1